
Crònica de la sessió (19/02/2020)

Com ens ajuda la
llengua en
l'aprenentatge de les
diferents matèries
curriculars?

Roser Canals Cabau (professora del
Departament de Didàctica de les
Ciències Socials UB i inspectora del
departament d'Educació)

Connecta't a la Recerca

APROPEM LA RECERCA EDUCATIVA A LES AULES

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
**Centre de Recursos Pedagògics Específics
de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa**

cesire*

Assistents

Professorat d'Educació Infantil, Primària, Secundària, Batxillerat i Formació d'Adults.

Dinàmica de la sessió

La sessió s'inicia amb una presentació de la professora universitària i inspectora del departament d'Educació Roser Canals.

Consta de dues parts: una primera part en què la ponent a través d'un powerpoint fa una exposició sobre el desenvolupament de les capacitats cognitivolingüístiques a l'aula, amb estratègies didàctiques i exemples que il·lustren, des de diferents matèries, pràctiques reals d'aula. I una segona part amb una metodologia activa en què els assistents llegeixen i analitzen diferents textos o proves d'alumnat per tal de veure com es poden millorar a partir de la detecció de les capacitats cognitivolingüístiques que hi apareixen. Per fer-ho, es marquen amb retoladors fluorescents de diferents colors les capacitats que hi apareixen i es tenen en compte, també, aspectes com la contextualització de l'activitat i els objectius d'aprenentatge que vol aconseguir el docent. Els docents treballen en grup i la ponent va intervenint per donar suport a la tasca de cada grup.

Desplegament de la proposta

La Roser Canals presenta la llengua com a un instrument per reconstruir i comunicar el coneixement i desenvolupar el pensament crític de l'alumnat en tots els àmbits.

Llença una pregunta entre els docents per tal de fer-los reflexionar sobre si els/les alumnes dels seus centres tenen dificultats per entendre enunciats de problemes matemàtics, notícies de premsa, etc., perquè no tenen assolida la competència de comprensió lectora o bé perquè tenen prou coneixements de la matèria. O els planteja si la dificultat rau en què no saben realment què han de fer quan els demanem de fer una descripció, una narració o una argumentació.

Especialistes com Jorba, Gómez i Prat, en un seminari que es va fer a l'ICE de la UAB, van arribar a les següents conclusions que es van recollir posteriorment en el llibre "Parlar i escriure per aprendre":

- El coneixement es construeix mitjançant el llenguatge.
- El llenguatge es concreta en diferents tipus de discursos segons la intenció comunicativa.
- Existeixen quatre discursos bàsics que impliquen 4 capacitats cognitivolingüístiques: descriure-narrar, explicar, justificar i argumentar.
- Cada disciplina té el seu propi patró lingüístic.

També presenta un recull de bibliografia per als docents i alguns enllaços com:

<http://www.xtec.cat/~ilopez15/materials/gramatica/parlariescriureperaprendre.pdf>

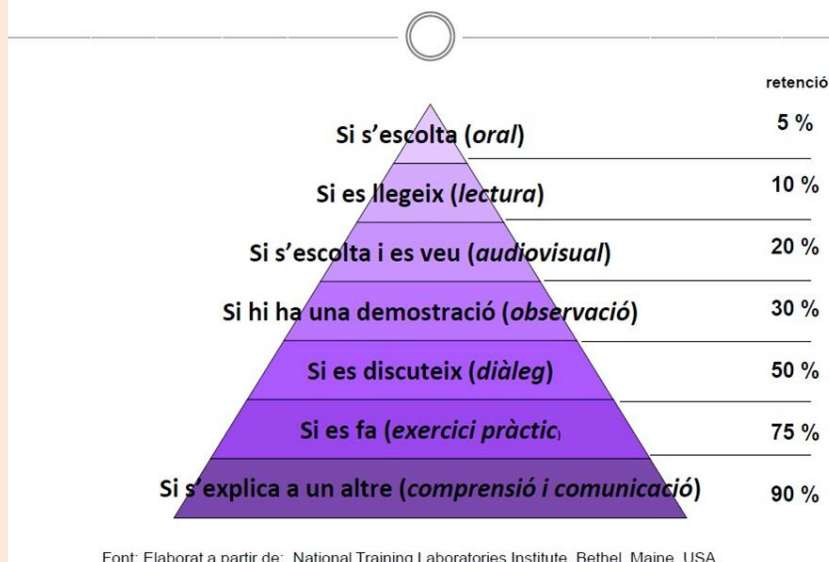
<http://www.xtec.cat/sgfp/llicencies/200304/memories/844m.pdf>

I mostra a través d'un parell de diapositives en què mostra com fem de la informació coneixement a través del llenguatge. L'alumnat coneix, reelabora i comunica; quan és capaç de comunicar-ho a un altre és que ha transformat la informació en coneixement.

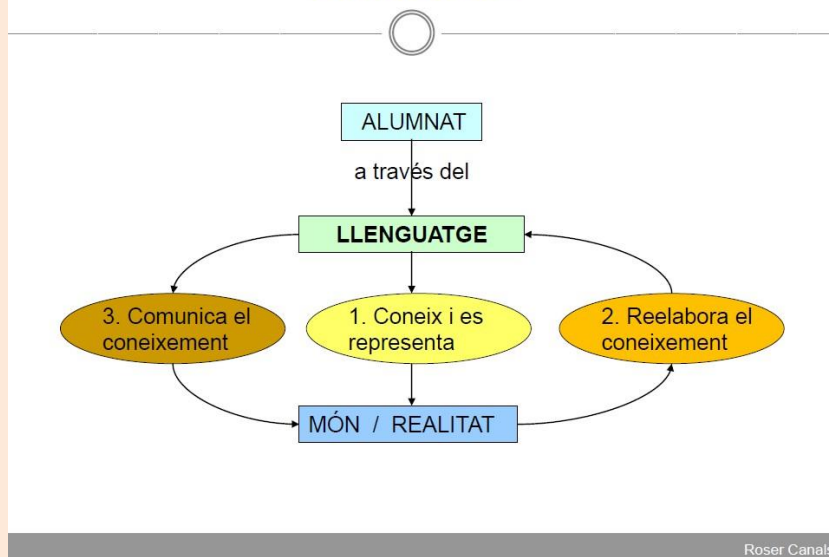

<http://www.xtec.cat/~ilopez15/materials/gramatica/parlariescriurepera>

Fer de la informació, **CONEIXEMENT**

EL PAPER DEL LENGUATGE EN LA CONSTRUCCIÓ DEL CONEIXEMENT

Amb aquestes diapositives il·lustra com l'alumnat transforma la informació en coneixement a través de la llengua.

A continuació es presenta una seqüència didàctica sobre la contaminació del riu en la qual es destaca, en les activitats que mostra, el que fa l'alumnat i el professorat a partir d'un color diferent, així com també destaca les preguntes que formulen en el desenvolupament de les activitats d'aprenentatge. Es veu com s'explica, s'interpreta,

es justifica, s'argumenta... Però fa la següent pregunta: Alumnat i docents compartim el significat del què volen dir aquestes habilitats lingüístiques?

La docent especifica el significat cadascuna d'elles, acompanya la definició amb exemples de preguntes i un text a tall d'exemple de cada tipologia, amb la finalitat de compartir llenguatge.

Així doncs les definicions que comparteix amb el públic assistent són les següents:

Descriure: consisteix a enumerar i enunciar qualitats, propietats o característiques de fets, fenòmens o esdeveniments...

Què passa? Què veig? Com és? Quines característiques té? On és? Quan passa? A qui li passa? Qui ho fa? Qui són? Què pensen?...

Explicar: consisteix a establir relacions causals que expliquen el perquè dels fets, èxits o situacions i les seves conseqüències.

Per què passa? Quines causes ho produeix? Per què és així? Passa igual a tot arreu? Quines conseqüències té?

Interpretar: Consisteix a posicionar-se en relació amb els fets, fenòmens o situacions valorant críticament la informació.

Què en penso? Quin és el meu punt de vista? Què crec? Què podem fer? En quines raons em baso?

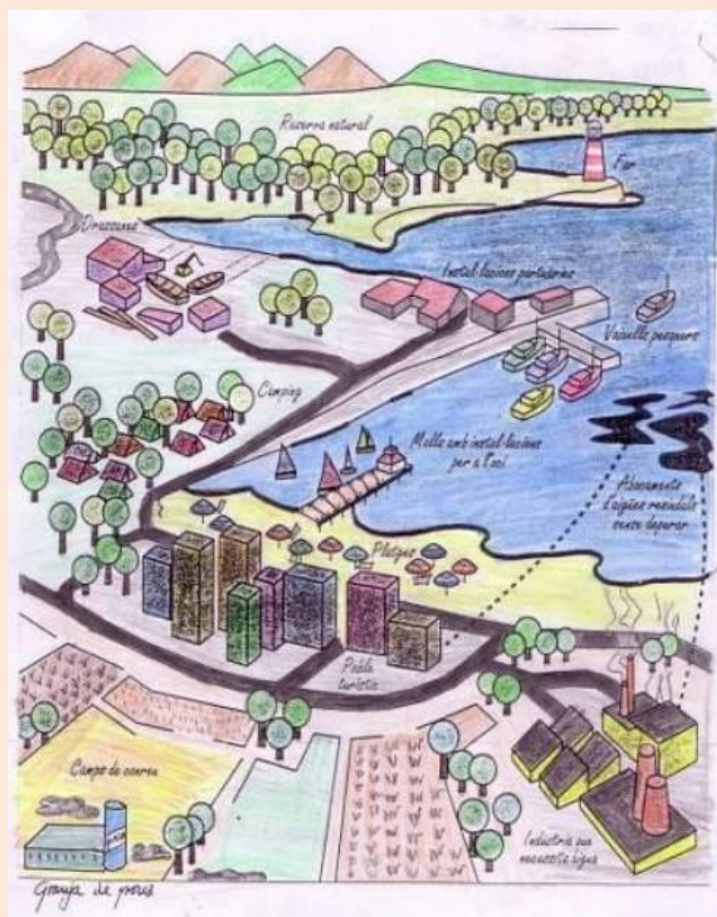
Justificar: consisteix a donar raons científiques per fonamentar una tesi o punt de vista. Estableix el perquè o causa última que explica els fets o fenòmens.

Amb quina problemàtica més global té a veure aquest fet? Quines són les causes profundes? En quins coneixements em baso? Què en diu la ciència? En quines teories es fonamenta?

Argumentar: consisteix a donar arguments en un debat o discussió per defensar una tesi o punt de vista enfront d'altres amb la intenció de convèncer i, fins i tot, de atisar o dubtar del propi coneixement.

Com el podria convèncer? Potser tens raó... Jo diria que... Jo crec que...

Destaca alhora la importància de compartir què vol dir cadascuna d'aquestes habilitats amb l'alumnat i com es poden elaborar bases d'orientació compartides. A tall d'exemple mostra un paisatge que els alumnes han de descriure:

A partir d'aquesta imatge els alumnes de primària fan un esquema que esdevé una base d'orientació compartida per alumnat i professorat en la qual per a ells descriure un paisatge consisteix a posar un títol, dir què hi ha al dibuix (coses naturals o coses humanes), explicar si la gent hi viu bé i pensar quines coses es podrien millorar.

Roser Canals mostra diverses bases d'orientacions com a exemple.

A continuació parla dels diversos nivells de complexitat de les operacions cognitives seguint la taxonomia de Bloom de les menys complexes a les més complexes (recordar, comprendre, aplicar, analitzar, avaluar, crear. Així doncs descriure estaria en un nivell inferior i argumentar en el nivell més alt.

També fa referència a les metodologies d'aprenentatge a les aules i la importància del treball en grup i l'aprenentatge que es fa a partir de les interaccions i el treball entre iguals. Preguntar, discutir, parlar, treballar de manera cooperativa impliquen una reconstrucció compartida del coneixement mentre que un treball individual on

L'alumnat escolta, contesta i copia implica una transmissió i repetició del coneixement. L'aprenentatge a partir de l'ús de la llengua, la interacció i la reflexió augmenta.

LES CAPACITATS COGNITIVOLINGÜÍSTIQUES EN EL DESENVOLUPAMENT DEL DISCURS

Roser Canals Cabau (2005) *L'argumentació en l'aprenentatge del coneixement social*

CAPACITATS COGNITIVES	HABILITATS LINGÜÍSTIQUES	ACCIONS QUE ES DESENVOLUPEN	TIPUS DE DISCURS (alumnat)
1. OBTENIR I ORGANITZAR LA INFORMACIÓ: Desenvolupa la capacitat d'aprenentatge factual (dades, noms, dates, conceptes, característiques...) de forma completa i ordenada.	a) Descriure : Consisteix en enumerar i enunciar qualitats, propietats o característiques de fets, fenòmens, esdeveniments... b) Narrar : Consisteix en contar fets, esdeveniments... en una successió temporal ordenada.	Observar, enumerar, caracteritzar, comparar, classificar... Contar, enunciar, ordenar, citar...	DISCURS INFORMATIU: Exposar i caracteritzar els fets i esdeveniments de forma lineal sense establir relacions entre ells, per situar quin és el tema i en què consisteix. Les idees es coordinen, de manera ordenada, en igualtat de categoria i sense jerarització.
2. COMPRENDRE I ELABORAR LA INFORMACIÓ: Desenvolupa la capacitat de reorganitzar la informació i establir relacions de diferents tipus, fonamentalment de causa-efecte per fer comprensible un fet o situació.	c) Explicar : Incorpora a la descripció i a la narració raons que completen les qualitats o característiques de manera ordenada per fer comprensible un fet o esdeveniment. Estableix relacions causals o raons que expliquen el perquè dels fets, fenòmens o esdeveniments.	Explicar, relacionar conceptes, comprendre, establir causes i conseqüències...	DISCURS EXPLICATIU: Dóna raons per comprendre els fets i fenòmens, les seves causes i conseqüències, sense posar en dubte l'objecte de l'explicació. Com més completa i estructurada sigui es disposarà de més elements per aprofundir en la comprensió.
3. INTERPRETAR LA INFORMACIÓ: Desenvolupa la capacitat de dotar de significació pròpia el coneixement, explicitant el propi punt de vista i justificant-lo amb raons de pes.	d) Interpretar : Consisteix en posicionar-se en relació amb els fets i fenòmens, valorant críticament la informació, i en vistes a l'acció. e) Justificar : Dóna raons de pes per justificar una tesi o un punt de vista respecte al coneixement. Estableix el perquè o la causa última que explica els fets i fenòmens.	Interpretar, justificar, formular hipòtesis, elaborar punts de vista, establir conclusions...	DISCURS INTERPRETATIU: Expressa la pròpia visió de la realitat de manera justificada mitjançant raons fortes i suficients, del coneixement, de la pròpia ideologia i sistema de valors.
4. CONTRASTAR INTERPRETACIONS DIVERSES Desenvolupa la capacitat de confrontar interpretacions mitjançant arguments que permetin defensar i/o rebatre posicionaments per posar a prova el coneixement.	f) Argumentar : Consisteix en donar arguments per defensar una tesi o punt de vista enfront d'altres amb la intenció de convèncer. També permet enriquir, matisar, dubtar, fins i tot modificar el propi coneixement.	Argumentar, valorar, opinar, creure, pensar, dubtar, demostrar, rebatre, persuadir, convèncer.	DISCURS ARGUMENTATIU: Tracta d'examinar els propis arguments i els arguments contraris per comprovar si una interpretació és vàlida o bé té excepcions tot acceptant que el coneixement és relatiu. Permet entendre un problema des de diferents punts de vista. Té en compte el plantejament de propostes alternatives i la possibilitat d'arribar a acords, a través del diàleg i el debat.

<http://www.3du.cat/3duexam/transfer/2003/4464/contido2.pdf?sequence=3>

A la segona part Roser Canals proposa porta a la pràctica allò que hem après i proposa als docents identificar les capacitats cognitivolingüístiques en les produccions de l'alumnat. Per fer-ho treballen en grup els textos d'alumnes propis o d'altres centres. La tasca consisteix en detectar les diferents tipologies textuais i marcar-les amb un retolador fluorescent, cada tipologia un color. Els assistents s'agrupen per nivells i passen a realitzar la tasca. La ponent facilita textos als docents que ha recollit al llarg de la seva trajectòria docent també. Es passa doncs a la lectura de les proves o textos amb l'objectiu de respondre a les preguntes següents:

- Quines capacitats cognitivolingüístiques es mobilitzen?
- Estan formulades de manera que l'alumnat entendrà perfectament el que se li demana?
- Es podrien reformular d'una manera més entenedora?
- Les preguntes tenen en compte els diferents nivells de complexitat cognitiva?

Destaca també que el discurs més habitual a l'aula és de tipus exploratori (explorar idees prèvies, centrar l'atenció dels que es distreuen, comprovar el nivell d'atenció dels estudiants, recapitular, emfatitzar, sintetitzar les idees clau, etc.) en lloc d'un discurs compartit, és a dir, classes més dinàmiques en què el professorat orienta el discurs i fa preguntes, escolta i fa que l'alumnat faci preguntes també. El docent té com a objectiu acompanyar i facilitar la construcció i comunicació del coneixement.

Per acabar, després de fer la pràctica, destaca que aplicar a les aules un model comunicatiu de l'aprenentatge fa que l'alumnat tinguin un bon domini de la llengua, és a dir, desenvolupi la seva competència comunicativa a les aules de manera transversal, no només a les classes de llengua sinó a totes les matèries curriculars. Aquest fet porta a un aprenentatge de la matèria i a un aprenentatge de la llengua alhora. Cal ensenyar simultàniament el contingut i la forma del discurs a partir d'un model comunicatiu compartit. Els alumnes que tenen un bon domini de la llengua se'n surten a tots els àmbits.

Acaba la sessió convidant els participants a iniciar petites recerques d'aula amb l'objectiu de millorar l'aprenentatge de l'alumnat i la tasca docent.

Relatora: Roser Martínez